

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Ioannis Tollenarii Brvgensis e Soc. Iesv Specvlvm
Vanitatis Sive Ecclesiastes Solvta Ligataq. Oratione
Dilvcidatvs**

Tollenaer, Jean de

Antverpiæ, 1635

Sectio Sexta.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68633](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68633)

Certè cùm ante tribunal supremi Iudicis elumbes illi pugiles, vterique piis desideriis grauidi comparuerint, tantum abest vt donatiuum aliquod sperare possint, vt potius horrendo illo Væ percellendi sint, quod effeminatis illis vterum semper gestantibus Christus interminatur, cùm de vastitate ac solitudine Ierosolymæ, orbisque excidio vaticinans ait: *Væ autem pregnantibus* & *nutrientibus in illis diebus*. Væ illis animalibus, inquit diuus Hieronymus, quæ non perduxerint genimina sua, id est pia desideria, in virum perfectum.

Matth. 24.
19.
Hieron.
ibidem.

Quid igitur consilij hoc potissimum loco ac tempore? Nihil mihi occurrit præsentius, quàm vt illud assiduâ meditatione ruminemus, quod suggerit Ecclesiastes, eò nos vel inuitos rapi, cursuque nunquam interpolato properare, vbi nec opus, nec ratio, nec sapientia, nec scientia in spem præmij aut mercedis acceptantur. Hinc enim futurum est, vt tantò hîc impensius occasione inuigilemus, & ad laudem veræ perfectæque sapientiæ totis animi corporisque viribus connitamur.

SECTIO SEXTA.

ECCLESIASTES.

VERS. II. Verti me ad aliud, & vidi sub Sole nec velocium esse cursum, nec fortium bellum, nec sapientium panem, nec doctorum diuitias, nec artificum gratiam: sed tempus casumque in omnibus.

METRICA PARAPHRASIS.

DVM *Cimmerius mens caca stupet*
Mersa tenebris, dum sollicita

Tedia

Tædia vitæ, dumq̄ue ancipitis
 Tædia fati mæsto tacitus
 Corde voluto; subiit tristes
 Rapidis curas spargere ventis.
 Sed dum lassum conuerto caput,
 Meq̄ue à tetricis auoco curis,
 Et nunc his, nunc pascor in illis,
 Quæ Phæbæis subiecta rotis
 Rutilo Titan lustrat ab axe;
 En noua mentem tædia pulsant,
 Cerno ancipitis stolido casus
 Subdi arbitrio præmia recti:
 Ac frustrari plerumque suo
 Fine labores. Non qui clarus
 Puluere Pisæ leuior Zephyris,
 Leuiorq̄ue Notis, cursu anteuolat
 Fulminis alas, meritâ cingit
 Daphnide crines. Nisus quondam
 Littore Siculo cursu melior,
 Dum præ sociis exultat ouans,
 Sanguine rapidos fallente pedes,
 Palma Euryalo præmia cessit.
 Quid Mauortis prælia memorem?
 An magis anceps alea mundo est?
 Quoties fortes exosa manus
 Palma refugit? Quoties lacrymis
 Sors sedauit bruta triumphos?
 Centaurorum magnus alumnus
 Phthius Achilles, licet Hectoreis
 Truncum exuuiis vestisset ouans,
 Paridis iaculo confosus humum
 Ore momordit. Quid quod & Abnen

Martius

Martius Heros lauro suctus
 Redimire comam, cæco fossus
 Mucrone latus, vitam exhausto
 Sanguine fudit? Quid duo referam
 Fulmina belli, natum atque patrem,
 Gelboa quorum funera planxit?
 Heu! nil fas est fidere nervis.
 An fors Sophia potiora manent
 Præmia mystas, aut qui varias
 Excoluerunt corda per artes?
 En Samuelis despecta iacet
 Inchyta virtus: & cui cæli
 Calculus amplum dedit imperium,
 Hunc destituit fauor Isacidum.
 Et quot claros Palladis arte
 Præsit egestas? Et Castalij
 Quos pulchra chori vehit aurato
 Per inane vagum gloria curru,
 Hos abscondit trita lacerna:
 Et quos virtus inserit astris,
 Affligit humo cura pecull.
 O fatorum densis series
 Mersa tenebris! Tantùmne datum est
 In terrigenas sorti imperium?
 An sub densâ fati nebulâ
 Ludum hunc terris ludere gestit
 Arbiter orbis?

PROSA EXEGESIS.

ITÀ profectò se res habet: nihilque est in istâ totius
 creaturæ amplissimâ quadam immensaque Republi-
 cã, ait Augustinus, quod non de interiori atque intelli-
 gibili

Augustinus
 lib. 3. de
 Trinit. c. 4.

M m m m

gibili aulâ summi Imperatoris aut iubeatur, aut permit-
tatur. Quod dum vulgus hominum non satis expendit,
non minus frequens, quàm in speciem plausibilis, con-
tra Auctorem naturæ passim auditur expostulatio. Quis
enim industriæ humanæ locus relinquatur, si fortuitis
casibus cuncta permiscantur? Aut quis locus est sapien-
tiæ, si, ut ait Liuius, fortuna plus humanis consiliis
poller? Atqui verissimum esse, quotidiana docet expe-
rientia, quod ait Comicus:

Fortuna
sape plus
potest quàm
consilium.
Liuius De-
cad. 5. l. 4.

Plautus in
Pseud.
Fortuna
sape plus
potest quàm
robur cor-
poris.
Cicero pro
Milone.

Centum doctum hominum consilia; sola hæc deuincit Dea.

Nec magis corporis robur ac nerui, quàm animi vi-
res fortunæ prævalent. Quis enim ignorat ancipites
bellorum casus, Martemque communem, qui sæpè spo-
liantem iam & exultantem euertit & perculit ab abie-
cto? Et sanè vidimus nonnumquam exiguo planè mo-
mento strepitus alicuius temerè concitati, aut Panico
terrore ab illâ rerum humanarum dominâ palmam è
manibus victoris extorqueri.

Fortuna
semper for-
tuna, siue
similis sibi
sit, siue dis-
similis.

Plutarch. in
Sertorio.

Nec eodem semper modo per orbem fortuna graf-
fatur. Interdum effectuum dissimilitudine suspendit
animos, omnemque vim consultationis enervat. Inter-
dum similitudine casuum sibi ipsi dissimillima nescio
quo modo naturam extulisse, & fatalem quamdam ne-
cessitatem induisse videtur. Notat Plutarchus, duos
olim Atties illustres fuisse, Syrum vnum, Arcadem al-
terum, vtrumque ab apro interfectum: rursus ex duo-
bus Actæonibus alterum à canibus, alterum ab amato-
ribus discerptum: duos fuisse Scipiones, quorum alter
Carthaginem debellauit, alter excidit: ter captum
Ilium, primum ab Hercule, propter equos Laomedon-
tis; deinde ab Agamemnone, per equum durateum;
tertiò à Charidemo, equi lapsu in portâ: ex præstantissi-
mis

mis bello ducibus, & qui res maximas calliditate gesserunt, altero oculo caruisse, Philippum, Antigonum, Annibalem, & Sertorium. Nonne hanc effectuum similitudinem fatali necessitati propemodum adscribas, quam tamen fortuito variarum causarum occurfu certum est contigisse?

Sed siue adumbratâ fatorum similitudine fors nobis illudit, sic omne consilium industriamque penitus euertit; siue (quod verius arbitror) in solâ constans est inconstantiâ, sic magis ancipites inopesque consilij suspendit.

Hinc factum est, vt cùm rebus humanis olim Fortuna præsidere crederetur, eiusque petulanti arbitrio cuncta fursum deorsum permisceri, bonos vexari, improbos extolli, ad huius aras potissimum se supplicabunda prostrauerit antiquitas, hanc statuis erectis diuinitati consecrarit, huius potissimum Numen votis muneribusque studuerit demereri. Et quidem Bupalus apud Smyrnæos, teste Pausaniâ, primus statuam Fortunæ erexit, capite polum, alterâ manu, quasi rerum omnium dominam, cornu copiarum gerentem. Porro apud Romanos, auctore Seruio Tullio (quod ab illâ è seruitute in regnum esset euectus) tam impensè culta fuit, vt successu temporis ædem Fortunæ Malæ ac Detestatae in Exquilis, & Fortunæ Fortis in ripâ Tiberinâ, & Equestris iuxta theatrum, & Paruæ, & Virginis, & Virilis, & Obsequentis, & Primigeniæ, & Conuertentis, & Auertentis, & Dubiæ, & Barbatae, & Muliebris, in variis Urbis regionibus consecrarint.

Ridiculè profectò, inquit D. Augustinus. Cùm enim Deum non nisi bonum existimare debeamus (ipso etiam Platone cum aliis Philosophis, rerumque publica-

Fortuna ab antiqua impensè culta.

Pausanias lib. 4.

Lud. Vites in c. 18. l. 4. de Ciuitate Dei.

Augustinus lib. 4. de Ciuit. Dei, c. 18.

*Fortuna
incassum
ab antiquis
cultā.*

rum rectoribus adstipulante) quomodo Fortunæ & ædes, & ara, & sacra, & Numen adstruitur, quæ nunc Mala & Detestata, nunc Conuertens, nunc Auertens, nunc Dubia describitur? Aut quomodo vñquam bona est, quæ nullo iudicio ad bonos venit & malos? Quorsum autem colitur, quæ ita cæca est, & passim in quoslibet incurrens, vt cultores suos plerumque prætereat, & suis contemptoribus adhærescat? Aut si quid eius cultores proficiunt, iam non fortuito venit, sed merita sequeatur. Vbi nunc ergo nomen eius à fortuitis casibus inductum? Nihil enim prodest eam colere, si fortuna est: sin autē cultores suos discernit vt profit, fortuna non est.

*Seneca E-
pist. 16.*

Et hæc quidem vanitas Ethnicorum apud Christianos non difficulter exploditur. Sed restat alter scrupulus, qui non paucos apud Senecam torquet, qui non minorem à casu & fortunâ, quàm à fato laqueum humanis actionibus liberoque arbitrio necesse arbitratur. Quid, inquit, mihi prodest Philosophia, si fatum est? Quid prodest, si Deus rector est? Quid prodest, si casus imperat? Nam & mutari certa non possunt, & nihil præparari potest aduersus incerta, si aut consilium meum Deus occupauit, decreuitque quid facerem, aut consilio meo nihil fortuna permittit.

*Non est cu-
riose dispu-
randū quid
fortuna
possit aut
providen-
tia.*

Duo potissimum hîc respondet. Primò ictum declinando, Non est, inquit, in hanc disputationem transeundum, quid sit iuris nostri, si providentia in imperio est, aut si fatorum series illigatos trahit, aut si repentina & subita dominantur. Scio hac in parte Stoicos caliginem passos, vt hæc non satis cum libertate arbitrij conciliare potuerint, sed Christianis Theologis negotij nihil est hæc inter se concordie fœdere colligare. Sed non est huius loci hanc telam ordiri.

Itaque

Itaque secundò respondet Seneca: Siue nos inexorabili lege fata constringunt, siue arbiter vniuersi Deus cuncta disponit, siue casus res humanas sine ordine impellit & iactat; philosophandum est nihilominus: Philosophia tueri nos debet. Quid autem subsidij præbebit? Illud nimirum constantiæ tranquillitatisque fundamentum, semper de fortunâ cogitare, & nihil sibi de fide ipsius promittere. Sic enim fiet, vt nos minùs afficiat, si quid inopinati casus inciderit. Minùs enim iacula feriunt quæ præuidentur, ait D. Gregorius; & nos tolerabiliùs mundi mala suscipimus, si contra hæc per præscientiæ clypeum munimur. Neesse est enim leuiùs ad animum peruenire destituta cupiditatis dolorem, cui successum vtique non promiseris. Itaque nihil præter voluntatem, appetitum, consilium eueniet sapienti: quia cum exceptione fortuiti casus omnia facit aut conatur; & nihil eorum quæ aduersari possunt, non est ei præmeditatum: semper enim præsumit animo, posse aliquid interuenire quod destinata perturbet. Imprudentium ista fiducia est, fortunam sibi spondere.

Sapiens fortuitos casus habet præmeditados.

Gregorius Hom. 5. in Euangelia. Seneca de Tranquill. c. 13.

Vide Stoicorum Sermonem 262.

Senec. li. 4. de Benefic. c. 34.

Et hæc quidem satis dilucidè, naturâ ipsâ facem prælucente, dicuntur; sed addo tertium responsum è Christianâ Theologiâ depromptum: nimirum in hac ipsâ mundi (vt apparet) ataxiâ nihil esse fortuitum, nihil casu euenire, si prouidentia diuinæ consilia pensitemus. Quidquid enim casu fit, temerè administratur. Atqui temeritati nihil in regno prouidentia licere, pluribus explicat D. Augustinus, & habemus huius veritatis experimenta certissima in sacris Codicibus. Quid enim magis fortuitum dixeris ipsâ sorte, quàm, missis in vnam tribuum calculis, Rex Israëlitici populi renuntiatus est Saul? & tamen tantò antè diuino adimonitu à Samuele in Re-

Deo nihil est in mundo fortuitum.

Augustinus l. 83. Questionum, quæst. 34.

Arist. lib. 2.
Physic. c. 6.

gem fuerat inunctus. Et si casum vocamus eum, cum quid præter intentionem accidit iis qui alicuius gratiã operantur, quid magis alienum contingere potuit ab intentione filiorum Israël, dum innocentem Iosephum Ismaëlitis vendiderunt, quàm vt fratrem Regio diademati proximum in Ægypto conspicerent? & tamen hanc illi dignitatem post varios casus, vitæque ac famæ pericula in solatium suæ gentis diuina prouidentia destinauerat.

Boët. lib. 5.
de Consol.
Metri. 1.

Sic quæ permisis fluitare videtur habenis,

Fors patitur frenos, ipsaque lege meat.

Exposui quid in hac vitâ sit acerbitalis ac molestiæ, propter varios incertosq; casus, & ex verâ Christiana que Philosophiã nonnihil adhibui temperamenti: nunc cum Ecclesiaste non minùs ancipites esse mortis quàm vitæ casus ostendamus; vt ex huius etiam acerbitalis meditatione aliquem deinceps fructum carpere possimus.

SECTIO SEPTIMA.

ECCLESIASTES.

VERSUS 12. Nescit homo finem suum: sed sicut pisces capiuntur hamo, & sicut aues laqueo comprehenduntur, sic capiuntur homines in tempore malo, cum eis extemplo superuenerit.

METRICA PARAPHRASIS.

QUID breues longo iaculamur arcu
 Multa, quæ sortis dubiæ rotatu
 Tempus inuoluit, fragiliq; vitæ
 Inuidet hora?

Heu!